

PAPER DETAILS

TITLE: Analiz ve Yorum Arasında Metin Tahlili Üzerine Eleştirel Bir Refleksiyon: Ayrıştırılabilir
Bileşenler/Sökülemez İplikler

AUTHORS: Atiye Gülfer GÜNDOĞDU

PAGES: 525-537

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1793414>

Analiz ve Yorum Arasında Metin Tahlil Yöntemi Üzerine Eleştirel Bir Refleksiyon: Ayrıştırılabilir Bileşenler / Sökülemez İplikler

DR. ATIYE GÜLFER GÜNDOĞDU*

Öz

Metin tahlili, Türkiye’de edebiyat çalışmalarında kendisine sıklıkla başvurulmuş ve bir gelenek üretebilmiş yöntemlerden biri olmasına rağmen, onun edebî metni anlamlandırma ve her durumda kuşatabilme noktasında ne gibi imkân ve sınırlılıklara sahip olduğu yeterince tartışılmış görünmez. Bu çalışmada söz konusu yöntemin imkân ve sınırlılıkları çok-anlamalı dünyaya sahip edebî metnin bağlamsallığa ve nesneleştirilmeye direnci açısından soruşturulacaktır. Buna göre, metin tahlil yöntemi, edebî metin ve ona yönelen özne arasına koyduğu eleştirel mesafe ile edebî metnin otonomisini teslim eden bir imkândır. Bu noktada tahlil yöntemi edebî metnin bağlamsallığa direncini görünür kılmada önemli katkılarda bulunur. Diğer taraftan aynı eleştirel mesafe, edebî metnin kendisine yaklaşan özne karşısında analiz edilen bir nesne konumuna indirgenme tehlikesini üretir. Edebî metin bu defa da tahlil yönteminin nesneleştirme talebine mukavemet göstererek kendi yorumsallık talebini belirginleştirir.

Bu doğrultuda bu çalışma, edebî eleştiriye en kalıcı etkilerini Yeni Eleştiri üzerinden bırakan tahlil yönteminin *analiz* ve *yorum* arasında nerede durduğu, edebî metnin doğasının tahlil edilmeye ne ölçüde uygun olup olmadığı, yöntemin talep ettiği ilişki biçimine edebî metnin direnç gösterip göstermediği gibi sorunları odağına taşır. Ayrıca çalışma, metin tahlili yaparken edebî metnin gördüğü muamelenin metinle okur arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiğini şu sorular eşliğinde düşünür: Edebî metin tahlil edilebilir bir şey (nesne) midir? Doğa bilimlerinde ön plana çıkan yöntem fikrine öykünen *tahlil* yöntemi, bir laboratuvar metaforu olarak sosyal bilimlere taşınırken edebî metnin konumlandırılması noktasında ne gibi güçlükler üretir? Çalışmada nihayetinde, edebî metinlerin tahlil yöntemiyle tamamen bileşenlerine ayrılabilen, parçalanabilen bir şey olmaktan ziyade, kendisini dokuyan ipliklerinin tam olarak ortaya çıkmasına izin vermeyen, iç içe geçmiş bir dokuya (text) sahip olduğu ileri sürülür.

Anahtar sözcükler: tahlil, yorum, yöntem, edebî metin, yeni eleştiri, hermenötik

A CRITICAL REFLECTION ON LITERARY TEXT ANALYSIS BETWEEN ANALYSIS AND INTERPRETATION: SEPARABLE COMPONENTS / INDISSOLUBLE THREADS

Abstract

Although text analysis (tahlil) is one of the methods that is frequently used in literary studies in Turkey and has been able to produce a tradition, it does not seem to have been sufficiently discussed

* Universität zu Köln, Philosophische Fakultät, Orientalisches Seminar, Köln/ Deutschland. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. TDE Böl. atiyegulfer.kaymak@omu.edu.tr, orchid: 0000-0002-5073-1288.

Gönderim tarihi: 28.05.2021

Kabul Tarihi: 07.12.2021

what possibilities and limitations it has in terms of making sense of the literary text and encompassing it in any case. In this study, the possibilities and limitations of the method in question will be investigated in terms of the resistance of the literary text, which has a polysemic world, to contextuality and objectification. Accordingly, the text analysis method is a possibility that acknowledges the autonomy of the literary text with the critical distance it puts between the literary text and the subject analyzing it. At this point, the method of analysis makes important contributions in making the resistance of the literary text to contextuality visible. On the other hand, the same critical distance produces the danger of the literary text being reduced to the position of an analyzed object against the subject approaching it. The literary text, this time, resists the objectification demand of the analysis method and clarifies its own interpretative demand.

In this respect, this study focuses on problems such as where the analysis method, which left its most permanent effects on literary criticism through New Criticism, stands between analysis and interpretation, to what extent the nature of the literary text is suitable for analysis, and whether the literary text resists the form of relationship demanded by the method. The study also thinks about what happened to the literary text while analyzing, moreover, how it shapes the relationship between the text and the reader, with the following questions: Is the literary text something that can be analyzed? What kind of difficulties does the method of analysis, which emulates the idea of the method that comes to the fore in natural sciences, transporting to social sciences as a laboratory metaphor, create in the positioning of the literary text? Ultimately, it is argued that literary texts have an interweaving "textura" that does not allow the full emergence of the threads that weave itself, rather than something that can be completely separated into its components by the method of analysis.

Keywords: analysis, interpretation, method, literary text, new criticism, hermeneutics

GİRİŞ

Metin tahlili yöntemi modern edebiyat eleştirisi içinde biçimci, yapısalcı, göstergebilimsel gibi farklı yaklaşımlar içinde çeşitlense de birden fazla edebî metne benzer biçimlerde uygulanabilme iddiasını sürdürür. Bu noktada genel anlamda edebî metinleri tahlil etme, tekil edebî metnin çok-anlamlı doğası nedeniyle ortaya çıkan özgünlüğü sorunu bağlamında tartışılması gereken bir sorun halini alır. Edebî metinler çok-anlamlılıklarıyla tahlile direnç gösterdikçe kendi yorumsallık taleplerini hatırlatırlar. Kanaatimizce metin tahlil yöntemlerinin sayıca arttırılıp, çeşitlendirilerek edebî metinlere tatbik etmenin sıkça başvurulmuş bir yol haline geldiği edebiyat araştırmaları için, 'yorum nedir?' sorusunu fenomenolojik boyutuyla gündeme getirme ve hatırlatma çabası önem arz eder. Bu yazı böylesi bir çabanın izinde, edebî metnin özgünlüğü bağlamında tahlil (analiz) ve yorum arasındaki fark üzerine odaklanır ve bu ikisinin edebî metin ile okur arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiğini tartışır. Metin tahliline yönelik böylesi bir eleştirel refleksiyon, yirminci asırda edebî eserlerin yorumsallığına yönelik getirdiği fenomenolojik boyutla hermenötik düşünce eşliğinde gerçekleştirilir. Bu düşünme çabası bizlere, edebî metinlere yaklaşırken tahlil yönteminden farklı bir tarzda düşünebilmenin imkânını sunar. Buna karşılık özellikle ortaya çıktığı eleştiri ortamı göz önünde tutulduğunda, metin tahlil yönteminin edebiyat araştırmalarına getirdiği önemli katkılar açıktır. Bu amaçla bu çalışmada öncelikle metin tahlilinin bir yöntem olarak yorumcu ve metin

arasına koyduğu eleştirel mesafe ile edebî metnin sınırlı bir bağlam içinde yorumlanma sorununun aşılmasına yönelik sağladığı önemli katkılar öne çıkarılır. Ardından ise bu eleştirel mesafenin aynı zamanda edebî metnin nesneleştirilmesi sorununu da beraberinde getirdiği vurgulanır. Böylelikle çok-anlamlı doğaya sahip edebî metnin bağlamsallığa ve nesneleştirilmeye direnci üzerinde durularak metin tahlili yönteminin imkân ve sınırlılıkları ele alınırken bu direnç noktalarını göz önünde bulundurmanın önemine dikkat çekilir. Bu yapılırken aynı zamanda edebî metnin bağlamsallığa ve nesneleştirilmeye gösterdiği söz konusu mukavemetin onun tekrarlanamazlık, çok anlamlılık, muğlaklık, dış dünyaya referansta bulunmama gibi birbiriyle ilişkili farklı boyutlarından kaynaklandığı ileri sürülür. Böylece edebiyat araştırmalarında edebî metinlerle bağ kurma çabalarının ancak onların bu doğasını reflektif düzeyde fark etme ve ciddiyetle dikkate alma yoluyla anlamlı hâle gelebileceği belirlenir.

EDEBÎ METNİN OTONOMİSİNİ KUŞATAN BİR İMKÂN OLARAK TAHLİL

Doğa bilimlerinde ön plana çıkan yöntem fikrinin insanî bilimlere tatbik edilmesi gerekliliği edebî düşünceyi de etkisi altına alır. Metin tahlilinin (analiz) edebî eleştiri içinde ortaya çıkışının ve gelişiminin bilimsel düşünceye koşutluk oluşturarak şekillendiği görülür. Bu durum, yöneme adını veren *tahlil* kelimesinin bir laboratuvar metaforu olarak sosyal bilimlere taşınması hadisesinde dahi kendisini gösterir. Palmer, bir bilim adamının bir nesnenin nasıl oluştuğunu incelemek maksadıyla onu parçalara ayıran yaklaşımının, yorum sanatı için de bir model oluşturduğunu (2008, s. 33) dile getirirken yahut Filizok, metin tahlilini bilim tarihindeki gelişmelerin edebiyata yansımaları olarak değerlendirirken (2013, s. 335) benzer bir gerçekliğe işaret eder.

Bilim adamının karşısındaki nesneyi parçalarına ayırarak anlamlandırma çabasının metin tahlili (analizi) şeklinde edebiyata intikali elbette tamamen aynı düzeye indirgenemez. Palmer'in öne çıkardığı gibi, nihayetinde edebî metin "estetik" bir nesne olduğu için, onu ayrıştırmak, bir kurbağayı laboratuvarında parçalamaktan ziyade onu "insanileştirmek" anlamındadır (2008, s. 33). Yine de diğer taraftan bir şeyi estetik de olsa karşısında bir nesne olarak konumlandıran ve onu parçalarına ayırarak anlamlandırmaya çalışan öznenin tavrı, gösterdiği ve karşılığında gördüğü bu muameleden fazlasıyla etkilenir. Bu yönüyle bu yazıda, analiz olarak metin tahlili ve bilimsel yöntem arasındaki etkileşime dikkat çekmeye çalışılırken bütünüyle bilim değil daha ziyade "nesneleştiren bilim" üzerinde durulduğu belirtilmesi gereken bir husustur.

Karşısındaki nesneye bilim insanının ayrıştırmacı yaklaşımını model olarak yaklaşan bir edebî metin tahlilcisinin, nesnellik gayesi içinde öncelikli olarak oluşturmaya dikkat ettiği şey, edebî metin ile arasına koymuş olduğu "eleştirel mesafe"dir. Bu eleştirel mesafe içinde edebî metin kendisini algılayan öznenin bağımsızdır ve bizzat kendisinin referans alındığı estetik bir nesne olarak değerlendirilir. Yine bununla ilgili olarak edebî metin, ortaya çıktığı ve üretildiği bağlama ilişkin bir gerçeklik olarak değil kendi içinde bütünlüklü bir gerçeklik (2014, s. 51) olarak ele alınır.

Bu hâliyle tahlil yaklaşımının edebiyat metinlerine sağlamış olduğu önemli imtiyaz onlara otonomilerini kazandırmak olmuştur. Yeni Eleştiri, edebî metnin otonomisini kuşatan ve bilimsellik düşüncesiyle sonsuz bir uyum gösteren bu özne-nesne ayrımı içinde ortaya çıkan bir tahlil yöntemiyle üniversitelerdeki edebiyat öğretimine uzun müddet hâkim olur. Burada ön plana çıkan daha ziyade, Amerikan Yeni Eleştirisidir. Paul de Man, Yeni Eleştiri anlayışının edebiyat öğretiminde geniş kitleleri etkisi altına almış oluşuna ve bu anlamda neredeyse bütün bir yüzyıla hâkim olan bir edebî eleştiri anlayışını oluşturmaya şu sözleriyle dikkat çeker:

Bu hareket dergilerde, kitaplarda ve özellikle de üniversite eğitiminde hiç de yabana atılamayacak bir gücü elinde bulunduruyor; öyle ki belirli bir biçimci ortodoksluktan bile bahsedilebilir. Bazı durumlarda, tüm bir kuşak diğer yaklaşımların farkında bile olmadan bu edebi yaklaşımla eğitilmektedir (2008, s. 261).

Paul de Man

Yeni Eleştiri, “niyetel yanılğı” (intentional fallacy) (Wimsat vd. 1954, s. 3-20) ve “etkisel yanılğı” (affective fallacy) (Wimsat vd. 1954, s. 21-40) kavramsallaştırmalarıyla edebî metinlere otonomilerini artık geri döndürülemez bir biçimde sunar. Yazarının niyetine yahut metnin okur üzerindeki etkisine bakılarak edebî metinleri anlamlandırma çabasının oluşturacağı yanılğı, safsata üzerinde durur. Edebî metnin analiz edilmesinde özne ve nesne ayrımına dayanan şematik ilişki iyice belirginleştirilerek kavramsallaştırılmış olur. Metni anlamlandırma çabası, her türlü niyetel ve etkisel yanılğıdan arındırılır.

Edebî metnin otonomisini kazanması bu boyutuyla onun belli bir bağlam içine yerleştirilerek okunmasına yapılan güçlü bir itirazdır. Eleştirel tutumlar arasında bunun yaygın biçimde ortaya çıktığı alan ise, edebî metnin üretildiği ve onu kuşatan bağlama dair yapılan tarihselci edebiyat araştırmalarıdır. Collini’nin vurguladığı üzere, Yeni Eleştirinin en büyük meydan okuması, ondokuzuncu yüzyılın başat “bilimsel yöntem” kavrayışına uyum sağlama girişiminin mirası olarak edebiyat üzerine tarihsel araştırmacılıktaki yoğunlaşmaya (2003, s. 15) karşı gerçekleştirilir. Kendi güçleri ve dinamikleri olan edebî metin kendi başına bir varlıktır. Yeni Eleştirinin edebî metinlere otonomilerini teslim eden bu tavır, kendisinden sonra gelen edebiyat teorilerini büyük ölçüde etkiler. Paul de Man’ın vurguladığı üzere, Yeni Eleştiriden sonra uzun bir müddet ana eleştirel yaklaşımların hepsi, ister Amerikan ister Avrupalı olsun, ister biçime ister tarihe yönelmiş olsun, edebiyatın özerk bir zihinsel faaliyet olduğu ve dünyada sadece kendi amaçları ve niyetleri kapsamında anlaşılabilir farklı bir varoluş tarzı teşkil ettiği şeklinde örtük bir uzlaşıya dayanıyordu. (2008, s. 51) Bu noktadan sonra edebiyat teorileri birbirinden oldukça farklı yönelimlere sahip olsalar bile edebî metnin otonomisi hususunda belli bir uzlaşığı paylaşıyor.

Metin analizi ve edebiyat tarihi arasındaki karşılaştırma, Mehmet Kaplan’ın Türkiye’de edebiyat araştırmalarında yeni bir tarz olarak sunduğu metin tahlil yöntemini tanıtırken üzerinde ilk olarak durduğu hususlardandır:

Bu görüşten hareket edilerek, son yarım asırda, edebiyat tarihi ile metinler arasında “metin tahlili” denilen bir araştırma tarzı ortaya çıkmıştır. (...) Bu metod tedrisata da girerek, mekteplerde eski edebiyat tarihinin yerine kaim olmuştur. (2004, s. 10) (...) Metin tahlili denilen usûl, edebî metni edebiyat tarihinden daha iyi kavrar. Burada edebî metin bizzat karşımızdadır. Onunla daha yakından ve geniş olarak temasa geçilebilir. (2004, s. 9)

Kaplan’ın buradaki vurgusu, edebî metnin tarihle olan ilişkisinden ziyade karşımızda durmaklığına yöneliktir. Buna göre edebî metin bizzat karşımızda durduğu şekliyle var olan şeydir, kendisinden hareketle farklı bir noktaya transfer olduğumuz bir şey değildir. Ayrıca, metinle daha yakından ve geniş olarak temasa geçme düşüncesinin, Yeni Eleştirinin öne çıkardığı ve kendisinden sonraki eleştiri tarzlarının bir biçimde önemini teslim ettikleri¹ “yakın okuma” (close reading) kavramıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Kaplan’ın metin tahlil yöntemini “metni âdeta pertavsızla gözden geçirmek” (2004, s. 13) şeklinde tarif etmesi de pertavsız (büyüteç) ve yakın okuma arasındaki çağrışımsal ilişki nedeniyle dikkat çekicidir. Yine Kaplan’ın yapısalcı düşünceyle yakınlık kuran şu cümlelerinin, her türlü niyetsel yanılığdan uzaklaşarak edebî metnin bizatihi kendisine yönelmeyi işaret ettiği söylenebilir:

Sanat eseri, sanatçının şahsi hayatı ve devri ile ilgili olsa bile onlardan farklı bir mahiyeti haizdir. Öztürkçe bir deyim ile o bir “yapıt”tır. “Yapıt” yaşanan hayattan ayrı “yapılmış” bir şeydir. Sanat eserleri (...) önce kendi içlerinde bir yapı olarak incelenmelidir (2008, s. 17).

Kaplan’ın burada çizmiş olduğu, yapıntılığı vurgulanan ve yaşamdan bağımsız bir biçimde kendisine yönelinmesi gereken bir edebî metin algısıdır. Her ne kadar şiir ve hikâye tahlilleri çalışmaları bünyesinde yapmış olduğu uygulamalar zaman zaman farklı eleştirel yönelimler sergiliyor olsa da tahlil yöntemi söz konusu olduğunda Kaplan’ın göz önünde bulundurduğu şey, karşımızda durduğu şekliyle edebî metin olmuştur. Okay’ın tahlil yöntemi ile ilgili olarak Kaplan üzerine söylediklerine yansıdığı gibi, “gerçek edebiyat edebî metnin kendisidir. Her edebî metnin ayrı ayrı ele alınıp üzerinde düşünülmesi gerekir. Genel olarak edebiyat, özellikle de Yeni Türk Edebiyatı araştırmaları için Kaplan’ın asıl üzerinde durulması gereken yeniliği olan metin tahlilleri” (2011, s. 273) temelde bu hükümlere dayanır.

Ele almaya çalıştığımız üzere, Kaplan’ın Türk edebiyat eleştirisine getirdiği ve üzerinde durulması gereken asıl yeniliği; bilimsel yöntem düşüncesi ve nesnellik anlayışıyla uyumlu, pertavsız eşliğinde metne gösterilmesi gereken titiz dikkat çağrısıyla şekillenen bir metin tahlil yöntemidir. Kaplan’ın tahlil yönteminin edebî metnin otonomisine kulak vermek anlamında, Türk edebiyat eleştirisine sunduğu katkı Yeni Eleştirinin genel edebiyat eleştirisine sunmuş olduğu etki gibi önemli ve geri döndürülmezdir.

Nihayetinde, edebî metinleri anlamlandırma çabası söz konusu olduğunda, tahlil yönteminin edebî metnin otonomisini kuşatan bir imkân oluşturmasının, onun edebiyat eleştirisine katkı sunan önemli tarafı olduğu görülür. Semantik özerkliğinin ilanıyla edebî metnin, belli bir bağlam içine yerleştirilerek okunma eğilimi oldukça önemli bir kırılma yaşar. Böylelikle

¹ Aksoy, yakın okuma yönteminin edebiyatta bir çığır açtığı ve zamanla, farklı eleştirel yaklaşımların farklı amaçlarla da olsa kullanmadan edemedikleri bir okuma biçimi olduğu üzerinde durur. (1996, s. 19)

onun, ortaya çıktığı ve kendisini kuşatan bağlama indirgenemeyecek, her türlü niyetssel ve etkisel yanılığının uzağında bir anlam dünyasına sahip olduğu teslim edilir.

Yahya Kemal Beyatlı

Edebî metnin sahip olduğu otonomi ve bağlamsallığa direnişi bağlamında Yahya Kemal'in *Ufuklar*² (2004, s. 63) adlı şiirine baktığımızda, bu şiirin onun üretildiği ortama ilişkin olarak, niyetssel yanılığlar eşliğinde okunmaya hazır muhtevasıyla karşılaşırız. Aradan geçen elli dokuz yıla rağmen bir anneyi kaybetmenin derin hüznünün söz konusu olduğu bu şiir, yazarı Yahya Kemal Beyatlı'nın, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım* (2020) kitabında yer aldığı üzere annesi ile

yaşanmışlıklarına ve hayatına paralel okunma alışkanlığını sergiler. Burada yazarın hatıratında ve şiirde geçen, annesinin erken ölümünün üzerinde bıraktığı güçlü tesir, tarif edilmez bir acı içinde annesinin naaşı ile karşılaşması, mehabet, huzur ve teselli veren üç ufkun (dağ, ova, deniz) Üsküp'ün fiziki coğrafyası ile örtüştürülmesi, annesinin Üsküp sevgisi, oradan ayrılmak istemeyişi, ölümüyle oraya defnedilişi, bu üç ufkun yazara annesini hatırlatması gibi çeşitli hususlar ve ilişkilendirmeler ön plana çıkar. Ancak dağlar ufkunda mehabet, ova ufkunda huzur, deniz ufkunda teselli duyulduğu gibi edebî metnin ufkunda da ufuklar bulunur. Bu ona otonomisini kazandıran şeydir ve bizleri anlamının yalnızca onun üretildiği ortama ilişkin olarak, niyetssel yanılığlar eşliğinde okunduğunda, anlam ufkunun sınırlandırılacağı gerçeği ile yüzleştirir. Oysaki bu şiirin anlam ufku, bağlamsallığa direnç göstererek tıpkı bu yazıda söz konusu olduğu gibi edebî düşünceye dair iki önemli konuyu (edebî metnin bağlamsallığa ve nesneleştirmeye direncini) anlamaya çalışırken dahi yeni ufuklar sunma potansiyeline sahiptir.

Buraya kadar, edebî metnin otonomisini kuşatan önemli bir imkân olarak metin tahlil yöntemi üzerinde durmaya ve edebî metnin bağlamsallığa direncini Beyatlı'nın *Ufuklar* adlı şiirine işaret ederek ele almaya çalıştık. Diğer taraftan tahlil yönteminin, bilimsellik ve nesnellik anlayışı ile uyumlu olarak özne (tahlilci) ve nesne (edebî metin) arasına koyduğu eleştirel mesafe içinde, nelerden yoksun bir eleştiri faaliyetini ortaya çıkardığı da üzerinde durulması gereken bir husustur. Kanaatimizce ancak tahlil yönteminin sınırlılıkları üzerinde durmak, bizlere ona eskisinden farklı bir yaklaşımla bakabilmenin imkânını sunabilir.

EDEBÎ METNİ NESNELEŞTİREN BİR SINIR OLARAK TAHLİL

Tahlil yöntemi ile ortaya çıkan şey nihayetinde, edebî metnin aynı zamanda analiz edilecek bir nesne hâline geldiğinin de kabulüdür. Bilimsel bir yaklaşıma öykünen, modern tahlil (analiz) yöntemi, edebî metnin anlamının tahlil edilerek açığa çıkarılabileceği varsayımından hareket eder. Bu durumda açığa çıkan sorun, nesne olarak konumlandırılan bir şeyin varlığını tahlil esnasında

² Bu yazıda tartışılan bağlamsallık ve nesneleştirme sorunlarıyla ilgili olarak edebî metnin varlığına dair açtığı düşünme alanı nedeniyle bu şiir üzerinde durulur.

bize gerçekten açıp açamayacağı ile ilgilidir. Edebî metni öznenen tamamen ayrı bir nesne olarak konumlandırarak, mahiyeti itibarıyla parçalayıcı³ olan tahlil yöntemi (Kaplan, 2018, s. 204) ile, açtığımızda, parçalarına ayırdığımızda, aynı zamanda onun da kendi dünyasını okurlarına açabilmesi için uygun bir ortam oluşturmuş olur muyuz? Dahası edebî metinlerin okurları önünde kendi dünyalarını açmadan, edilgen olarak açılma şansı var mıdır?

Bu soruların bize fark ettirdiği şey, modern eleştirinin edebî metni her türlü niyet ve etkisel yanılının, bağlamın uzağında bağımsız bir varlık olarak ele almasıyla onu aynı zamanda bir nesne olarak konumlandırması arasında temelde bir uyumsuzluk olduğudur. Özne ve edebî metin arasında oluşturulan eleştirel mesafe sayesinde edebî metne kazandırılan otonomi, aynı eleştirel mesafenin oluşturduğu gediğin özne-nesne ilişkisi içinde bir türlü kapanamaması tehlikesini açığa çıkarır. Metin ve metin yorumlayıcıları arasında okuma sürecinde oluşacak ontolojik bağ bir türlü kapanmayan eleştirel mesafenin sınırları içerisine hapsolünmek suretiyle koparılır. Analiz ve yorum arasındaki fark burada belirginleşmeye başlar. Mutlak biçimde yöntem fikrinin ön plana çıktığı bir analiz, özne karşısında estetik bir nesne olarak konumlandırılan edebî metnin bütünü ve parçaları arasındaki ilişki üzerine kuruludur. Oysaki yorum, metin ile metnin yorumlayıcıları olarak okurlarının konumu arasındaki ontolojik bir harekettir.⁴ Palmer tecrübeye gözlerini kapayan analiz ile tecrübeden beslenen yorum arasındaki bu farkı *analitik körlük* olarak değerlendirir. “Buna göre yöntem, yorumcunun ölçme ve kontrol etme gayretidir ve bu gayret, fenomenin yol göstermesine tabi olmanın karşıtıdır. (...) Bu ortam içinde analitik, tecrübeye gözlerini kapatmıştır ki buna analitik körlük denir” (2008, s. 316-317). Analitik körlük içerisinde özne karşısında analiz edilecek bir nesneye indirgenen edebî metin, bir fenomen olarak yol gösterebilme, varlığını sergileyebilme imkânını yitirir. Bu son cümlelerin işaret ettiği üzere, edebiyat metni ve yorumcunun arasındaki özne nesne sorununun aşılmasında fenomenoloji önemli şeyler söyler. Bu noktada, yorumlanmaları sırasında edebî metinlerin analiz edilecek bir nesneye indirgendiği yaklaşımlar dışında, bir fenomen olarak okuruna yol gösterdiği, bir dünya olarak önünde açıldığı düşüncelere kulak vermek anlamlıdır. Felsefî hermenötik düşüncesi içinde sanat eseri ve anlama kavramları üzerinde uzunca duran Heidegger ve Gadamer, yine Ricoeur, Merleau-Ponty gibi fenomenoloji felsefesinin önemli isimleri bu hususta kendilerine yer açılması gereken isimlerdir.

EDEBÎ METNİN DOKUSU: AYRIŞTIRILABİLİR BİLEŞENLER/SÖKÜLEMEZ İPLİKLER

Edebî metin tekrarlanamaz, okuruyla konuşan, canlı ufku dolayımında nesneleştirilmeye de direnç gösterir. Bu onun kendisine, metodolojik tavır içinde ölçülüp kontrol altına alınabilecek bir nesne olarak yaklaşılmasına mukavemet etmesi olarak görülebilir. Sabitlenememe, kontrol altına alınamama; onun tekrarlanamazlık, çok anlamlılık, muğlaklık, dış dünyaya referansta bulunmama

³ Burada Kaplan'ın tahlil yönteminin mahiyeti itibarıyla parçalayıcı olduğunu belirtirken şiiri, karşı bir istikamet olarak *terkip* ile ilişkilendirmesi, onun tahlil yöntemine yönelttiği eleştiri noktasında dikkat çeker. (2018, s. 204)

⁴ Bruns, hermenötik dairenin salt filolojik bir sorunla ilgilenmediği üzerinde dururken analiz ve yorum arasındaki bu farka dikkat çeker. “(...) hermenötik daire asla salt filolojik değildir. Şöyle ki, o bir nesne olarak önümüzde mevcut bulunan bir metnin bütünü ve parçaları arasındaki basitçe bir yorumlama hareketi değildir. Bunun yerine, metin ile metnin yorumlayıcıları olarak bizim konumumuz arasındaki ontolojik bir harekettir” (2001, s. 24).

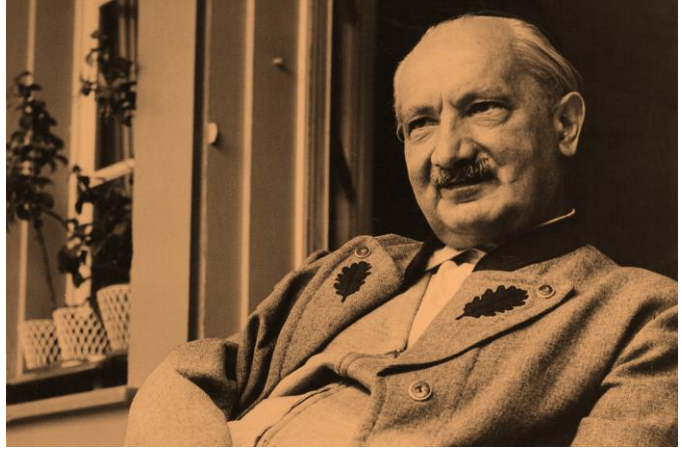
gibi doğasına ilişkin sorunlarıyla ilgilidir. Söz gelimi tekrarlanamazlık edebî bir metnin, dili, daha önce vuku bulmamış bir kurguyla yeniden açığa çıkarması anlamına gelir. Yine edebî metnin çok anlamlılık, muğlaklık, dış dünyaya referansta bulunmama gibi hususları, açığa çıkacak kurgunun sabitlenemezliğine önemli katkılarda bulunur. Edebî metinleri anlamlandırma çabası da metnin bu özellikleriyle kuşatılır. Bu defa okur, okuma tecrübesiyle edebî metinde dilin, daha önce vuku bulmamış bir kurguyla yeniden açığa çıkarılmasına aracılık eder. Edebî metnin tekrarlanamazlığına, okurun tekrarlanamaz tarihselliğinin eklenmesi, daha önce vuku bulmamış, tekrarlanamaz bir anlamlandırma çabasını yeşertir.

Tekrarlanamaz ufku dolayımında nesneleştirilmeye direnç gösteren edebî metinler, okurlarının içinde kendi dünyalarını açmasını mümkün kılacak canlı bir dünyaya sahiptir. Burada önemli olan soru, onların bu dünyalarının nasıl açılacağı yahut kendilerini nasıl açacağıdır. Edebî metinlerin canlı dünyalarını bizleri de içine alacak biçimde açmaları, tamamen bizim kontrolümüz altında gerçekleşecek bir tahlille ilgili görünmemektedir. Yahut bu şekilde açıldıklarında hâlen bizleri de içine alacak canlı bir dünyaya sahip olduklarını söylemek güçtür. Açmak tahlilden ziyade edebî metinlerin bizimle konuşmalarına izin vermemizle mümkündür. Ölçme ve kontrol etme gayreti içinde tahlil yöntemi eşliğinde edebî metinlerin anlamının bileşenlerine ayrılabilceği, açığa çıkarılabilceği ve edebiyat eğitimi bağlamında kişiden kişiye aktarılabilceği yanılgısı, pozitif bilimlerin bir uzantısı olan modern edebiyat eleştirisinin bize öğrettiği bir şeydir. Anlam kelimesinin almış olduğu bu pozisyon, tahlil kelimesinin bir laboratuvar metaforu olarak sosyal bilimlere taşınmasının izlerini taşıyor görünür. Oysaki edebî metinler, bileşenlerine ayrılan bir şey olmaktan ziyade, metin (text) kelimesinin anlamında da görüleceği üzere, tek tek ipliklerin ortaya çıkmasına bir daha asla izin vermeyen, iç içe geçmiş dokunmuşlukları nedeniyle seçkin (eminent) metinlerdir (Gadamer, 1980, s. 6). Gadamer, seçkin metinler (eminent text) kavramsallaştırması ile üzerinde durmak istediği hususu şöyle belirginleştirir:

Ben bunlara "dokularının" hakiki yapısından dolayı -çözülemez/sökülemez iplik örgülerinden dolayı- "seçkin metinler" diyorum. Eğer kendilerine bizimle edebî metinlerin konuştukları gibi konuşmalarına imkân verirsek, edebî metinlerden enformasyon elde edemeyiz. Fakat daha net dile getirmek gerekirse; onlar bizimle konuşurlar ve hatta onlar cevapları kadar sorularıyla da bitip tükenmezdirler; bu yüzden onlardan, bir defada kendileri hakkındaki her şeyi öğrenemeyiz. Aksine tekrar tekrar sorgulanır ve tekrar tekrar yeni cevaplar alırız onlardan. (2010, s. 202)

Görüldüğü gibi burada, modern eleştirinin, metnin anlamının tahlil eşliğinde açığa çıkarılacağı ve edebiyat eğitimi bağlamında kişiden kişiye aktarılabilceği iddiası yerini çözülemez/sökülemez iplik örgülerinden dolayı haklarında asla bütüncül bir enformasyon elde edemeyeceğimiz, bir defada kendileri hakkındaki her şeyi öğrenemeyeceğimiz düşüncesine bırakır. Modern eleştirinin edebî metinlerin tahlil edilerek bileşenlerine ayrılabilceğine yönelik iddiası, iç içe geçmiş sökülemez iplik dokularının hakikatiyle yüzleşmek durumunda kalır. Burada, iç içe geçmiş sökülemez iplikler vurgusuyla, edebî metinlerin yorumlanmasında hiçbir zaman belirli bir anlama ulaşamayan postyapısalcı okuma teorilerine işaret edildiği düşünülmemelidir. Bu vurgunun daha ziyade haklarında bir defada her şeyi öğrenip, kişiden kişiye aktarılabilcek bir enformasyon elde etme düşüncesinin karşısında durmayla ilgili olduğu

söylenebilir. Diğer taraftan alıntıdaki “edebî metinlerin konuştukları gibi konuşmalarına imkân verirse” şeklindeki koşul cümlesi, geldiğimiz nokta itibarıyla üzerinde özenle durmayı gerektirir. Buna göre edebî metinler bizimle konuşur ancak konuşmalarına imkân verildiği takdirde. Bu koşul cümlesi edebî metinlerin kendilerine imkân verilmediğinde konuşamayacakları anlamına gelir. Bu noktada tecrübeden yoksun, tamamen ölçme ve kontrol etme gayreti içinde olan

Martin Heidegger

metodolojik tavrın, edebî metinlerin konuşabilmeleri için gerekli ortamı oluşturup oluşturmadığı edebî metinlerle bağ kurmanın yeni arayışları içinde muhakkak göz önünde bulundurulması gereken hususlardan olmalıdır.

Sanat Eserinin Kökeni adlı eserinde sanat eserinin varlığının bir dünya kurmak (2002, s. 39) anlamına geldiğini vurgulayan Heidegger, öğrencisi Gadamer’in edebî metinlerin konuşmalarına imkân verilmesi koşuluna daha derin bir perspektiften yer açmış olur. Sanat eserinin nesneleştirilemeyeceğini, onun bir dünya kuran varlığı ile ilişkilendirir. Varlığı ile bir dünya kuran edebî metnin, okurun önünde duran ve kendisine öylesine bakılabilen bir nesne (2002, s. 39) olamayacağını belirtir. Bu hâliyle onun, analiz edilecek bir nesneye indirgenemeyeceği vurgusu çok geçmeden fark edilecektir. Bu noktada Heidegger’le birlikte, okuma tecrübesini; bir tarafın özne bir tarafın nesne olduğu ve tek tarafın kontrolü altında gerçekleştirilen bir eylem olmaktan ziyade metnin dünyası ile okurun dünyasının karşılıklı diyalogu olarak gören Ricoeur’yü ve anlamayı okur ve metnin ufuklarının kaynaşması hadisesi olarak gören Gadamer’i anmak yerinde olacaktır.

Dikkat edilirse düşüncelerine yer açmaya çalıştığımız isimlerin ortak hassasiyeti, edebî metnin varlığıyla bir dünya kurmasına, konuşmasına imkân veren bir yaklaşımı benimsemeleridir. Bu yaklaşımlar içinde sanat eseri (edebiyat metni) canlı ve konuşan dünyalara, ufuklara sahiptir. Bu hâllerleriyle edebî metinler okuma tecrübesi içinde ölçme ve kontrol etme gayreti eşliğinde kendilerine yön verilen değil, okurlarına da yön veren bir fenomen olarak yer alır. Tahlil yöntemi eşliğinde gerçekleştirilen modern eleştirinin eksik bıraktığı husus tam da budur. Varlıkları nesne şeklinde ele alma eğiliminde olan bilimsel düşünceyi eleştiren Merleau-Ponty’nin bilim eşyayla oynar (manipule); onlarda olmaktan vazgeçer, içindeki yaşamı terk eder (2012, s. 27) şeklindeki eleştirisi Palmer’in öne çıkardığı gibi geçen yüzyılda Amerikan edebiyat yorumunun başına ne geldiğinin tek bir cümle ile ifadesidir. (2008, s.33)

Oysaki edebiyat, ele aldığımız çeşitli isimlerin metin kavramlarında yer aldığı üzere karşısındakiyle konuşan canlı, tekrarlanamaz ufku nedeniyle bilim karşısında bir eşyanın konumlandırılması şeklindeki bir nesneleştirilmeye direnç gösterir. Ya da bu şekilde konumlandırıldığında kendi hakiki varlığını sergilediği söylenemez. Edebî metnin

nesneleştirilmeye direnci hususunda Yahya Kemal Beyatlı'nın *Ufuklar* adlı şiiri bizlere yine üzerinde düşünülebilir ufuklar sunar.

Daha önce de edebî metnin bağlamsallığa direnci hususunda kendisine yer açtığımız şiirde, canlı, engin, yaşayan ufukların insan dünyası için ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğu üzerinde durulur. Edebî metnin nesneleştirilmesine direnç göstermesi noktasında şiirde bize kendisini açan zemin, yaşarken evladına sonsuz, engin ufuklar sunan bir annenin ölümüyle açığa çıkar. Ufuksuzluğun yoksunluğunun derin bir biçimde hissedildiği bu sahnede, teneşir tahtası üzerinde kendisine sabit ve donuk gözlerle bakan annesinin naaşı karşısında evladı, acıdan çıldırmak üzeredir. Teneşir tahtası üzerinde sabit ve donuk bakışları ile anne o gün artık bu dünyaya bakmaz, oğlunun dünyasına dair bir şeyler söylemez olmuştur. Burada ufuk ile ufuksuzluk, canlı, engin ile donuk, sabit arasındaki tezatlık etkileyici bir sahne içinden sunulur. Artık bu dünyaya bakmayan ifadesi annenin evladına bir şekilde yol gösteremeyen, yönlendiremeyen, hayatına nüfuz edemeyen, dokunamayan taraflarını anlatır. Ufkun bütün bunları gerçekleştirebilmesi için teneşir tahtası üzerinde sabit ve donuk bakışlarla uzanmaması gerektiğini hatırlatır. Bu noktada, teneşir tahtası üzerinde cansızca yatan naaş ile okur karşısında bir analiz nesnesi olarak uzanan edebî metin arasında ufuk sunma, dünyaya bakma, karşısındakinin hayatına dokunma gibi hususlarda belirli paralellikler kurulabilir. Karşımızda cansız bir analiz nesnesi olarak konumlandırılan edebiyat metninin sabit ve donuk gözlerle bize bakıyorken ufuk sunma noktasında teneşir tahtası üzerinde cansızca yatan naaştan çokça bir farkı yoktur. Her ikisi de artık bu dünyaya, okurlarının dünyasına bakmıyordur. Oysaki yaşamasına, bizimle konuşmasına, bizim dünyamıza bakmasına izin verildiğinde, edebî metin, gülümseyen sıcak gözleriyle engin ufuklar sunabilme gücüne sahip olacaktır. Edebî metnin bu potansiyeli, kendi varlığını sergileyebilme biçimi, bilim karşısında eşyanın konumlandırılması tarzındaki bir nesneleştirilmeye direnç göstermesi anlamına gelir. Edebî metnin sabit ve donuk olmaktan çıkıp sürekli değişen canlı bir ufuk (dünya) olarak okurlarının ufuklarına (dünyasına) bakabilmeleri onların bu mukavemetiyle yakından ilgilidir.

Yazı boyunca ele alınmaya çalışılan direnç noktaları gösteriyor ki, edebiyat metinleri temelde, kendilerine edebî bir metin olarak bakılmasına uygunluk gösteren anlama biçimlerine ihtiyaç duyar. Söz konusu anlama biçimleri, tamamen ölçme ve kontrol etmeye dayanan metodolojik tavrın uzağında, edebî metnin okurlarını yönlendirmesine de fırsat tanıyan, bu anlamda hakikat iddiasındaki bilinç ve tecrübeye de yer açan yaklaşımlardır.

Diğer taraftan edebî metinlerin yorumlanmasında tecrübeye yer açmanın ne anlama geldiği ve edebiyat eğitimi noktasında bizleri nereye getireceği üzerinde durulması gereken bir husustur. Zira edebî metnin analiz yöntemi içinde anlamının açığa çıkarılabileceği, dahası bireysel tecrübenin uzağından özne ve nesne arasındaki ayırmadan hareket ettiği için başkalarına da rahatlıkla aktarılabileceği öngörüsü, modern eleştirinin edebiyat öğretimi noktasında bütün yüzyıla hâkim olacak biçimde hızla yayılma ve kabul görmesindeki en büyük etkiyi oluşturur. Nitekim Kaplan da tahlil kitabının ilerleyen baskılarına yazdığı önsözde, eserine gösterilen bu ilginin onun edebiyat öğretimindeki pragmatik hedeflerle sağladığı uyumdan ileri geldiğine yer

açar.⁵ Edebî metnin anlamının metin analizi ile açığa çıkartılabileceği dahası bu anlamın edebiyat eğitimi bağlamında başkalarına da aktarılabileceği, 20. yüzyıla hâkim modern eleştirinin pratik uygulama alanından ileri gelir. Yeni Eleştirinin önde gelen isimlerinden Wellek ve Warren'in edebî metnin yorumlanmasında bir okurdan başka bir okura değişen tecrübeye yer açılmasının "bir metnin anlaşılmasını ve değerlendirilmesini amaçlayan edebiyat öğreniminin sonu demek" (1983, s. 194) olduğunu hatırlatan endişesi büyük ölçüde bununla ilişkilidir. Lakin burada, edebî metni bileşenlerine ayırarak kişiden kişiye aktarılmasını önceleyen pratik eleştirinin, gözlerini tecrübeye kapatan tavrının; belirlenebilen ve kişiden kişiye aktarılabilen anlam lehine, her öğrencinin kendi ufku nezdinde tarihsel olarak tek ve tekrarlanamaz biçimde açığa çıkacak anlamı baskılamak zorunda kaldığı unutulmamalıdır. Kanaatimizce burada neyin ne uğruna ötelendiği önem az eder. Böylelikle, edebiyat eğitiminde belirlenebilen ve kişiden kişiye aktarılabilen anlam ön plana çıkarılırken tek ve tekrarlanamaz olan gölgelenir.

Bu yönüyle bu yazıda önerilen yaklaşımın -edebiyat eğitiminde tecrübeye de yer açılmasının- ilk bakışta modern eleştirinin pedagojik hedefleriyle uygunluk göstermeyeceği düşünülebilir. Lakin, edebî metin ile öğrenci arasında kurulabilecek ontolojik bağın tesisi bununla yakından ilgili görünür. Hakikî edebî tecrübe ancak böylelikle kendisine yer açabilir.

SONUÇ

Bu yazıda, dikkatimizi -metinler ve sorunlar etrafında- edebiyat araştırmalarında Batıda yirminci asrın ilk, bizde ise ikinci yarısından itibaren güçlü bir etki oluşturan metin tahlil yönteminin kendisine çevirdik. Metin tahlili yaparken edebî metnin başına ne geldiği, dahası bunun metinle okur arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiği üzerinde düşünmeye, metin tahlili üzerine eleştirel bir refleksiyon geliştirmeye çalıştık.

Bununla ilgili olarak öncelikle, metin analiz yönteminin, edebî metnin otonomisini teslim eden bir imkân olduğunu öne çıkardık. Metin analizi edebî metnin otonomisini kuşatan bir imkân olarak edebî metnin bağlamsallığa direncine önemli katkılarda bulunur. Bu edebî metni anlamlandırma çabasının, niyetsel ve etkiyel yanılgılardan ve her türlü bağlamdan arındırılması anlamına gelir. Arındırma özne ve nesne arasına konulan eleştirel mesafeden ileri gelir. Böyle bir konumun ortaya çıkmasında, tahlil/analiz kelimesine de yansıdığı üzere doğa bilimlerinde ön plana çıkan yöntem fikrinin insanî bilimlere taşınmasının izleri görülür.

Diğer taraftan aradaki bu eleştirel mesafe, edebî metnin özne karşısında analiz edilen bir nesne konumuna indirgenmesi tehlikesini de oluşturur. Bilim karşısında bir eşyanın konumlandırılması şeklindeki bir nesneleştirme kendisini gösterir. Burada öznenin edebî metin ile arasındaki ilişkinin giderek koparak eleştirel mesafenin içine hapsolması söz konusudur. Bu durum metin analizi yönteminin edebî metni nesneleştiren bir sınırlılığı hâline gelir. Oysaki edebî metin karşısındakiyle konuşan canlı ve tekrarlanamaz ufku dolayımında nesneleştirmeye de direnç gösterir.

⁵ "Edebiyat Fakültesi öğrencilerine şiir tahlili sahasında örnekler vermek üzere hazırlanmış olan bu kitap, Lise ve Öğretmen okulları öğretmenleri ile öğrencilerinin de işine yaradığı için geniş bir ilgi gördü ve şimdiye kadar üç kere basıldı. Kitabı faydalı bulan Millî Eğitim ve Terbiye kurulu onu okullara tavsiye etti" (2004, s. 13).

Burada açık ve belirgin hâle getirmeye çalıştığımız şey, edebiyat araştırmalarında söz konusu olan metinle bağ kurma arayışlarının onun açığa çıkardığı bu direnç noktalarını dikkate almaları gerektiğidir. Edebî metinlerin bu direnç noktaları reflektif düzeyde fark edilmeden ve ciddiye alınmadan onları yorumlama çabalarının edebî metnin doğasıyla uyumlu olabilmesi söz konusu değildir. Bu direnç noktaları, salt metodolojiden hareket eden ve nesne olarak konumlandığı edebî metinlerin okurlarını yönlendiren bir fenomen oluşunu göz ardı eden metin tahlil yöntemlerinin, edebî metinlere yaklaşırken bu tavrın dışına çıkan -eskisinden farklı- bir tarzda düşünmeleri gerektiğini ortaya koyar. Yahya Kemal'in *Ufuklar* adlı eserinin açtığı düşünme alanı içinde ele alınmaya çalışıldığı gibi edebî metinler, kendilerine nesne değil ancak edebî bir eser olarak yaklaşılmasına uygun anlama yaklaşımlarına ihtiyaç duyar.

Edebiyat metni ve karşısındaki okur arasındaki ilişkinin özne-nesne şemasına indirgenmesi yahut ontolojik bir bağ içinde açığa çıkabilmesi hususunda edebî metinlere yaklaşılmasında analiz ve yorum arasında önemli farklar söz konusudur. Analiz yönteminde yorumcunun ölçme ve kontrol etme gayreti, yorumlamada ise fenomenin yol göstermesine tabi olma ön plandadır. Bu hususta modern eleştirinin analiz yönteminin, yorum kavramını fenomenolojik boyutuyla yeniden keşfetmesi gerekir. Edebî metinlerin dünyasının açılması, analizden ziyade edebî metinlerin bizimle konuşmasına izin vereceğimiz bir yorumlama faaliyeti içinde mümkün görünür. Heidegger, Gadamer, Ricoeur, Merleau-Ponty gibi isimler, sanat eseri ve anlamak üzerine düşüncelerinde, metin ve metin yorumlayıcıları arasında böylesi bir yorumlama faaliyetinin oluşturduğu ontolojik harekete genişçe yer açar. Nihayetinde edebî metinlerin anlamının tahlil yöntemi içinde bileşenlerine ayrılabilceği, açığa çıkarılabileceği düşüncesi modern eleştirinin "bilimsel yöntem" kavrayışına uyum sağlama girişiminin mirası varlığını sürdürür. Oysaki edebî metinler, bileşenlerine ayrılabilen bir şey olmaktan ziyade, metin (text) kelimesinin anlamında da görüleceği üzere, tek tek ipliklerinin tam olarak ortaya çıkmasına izin vermeyen, iç içe geçmiş bir dokuya (textura) sahiptir.

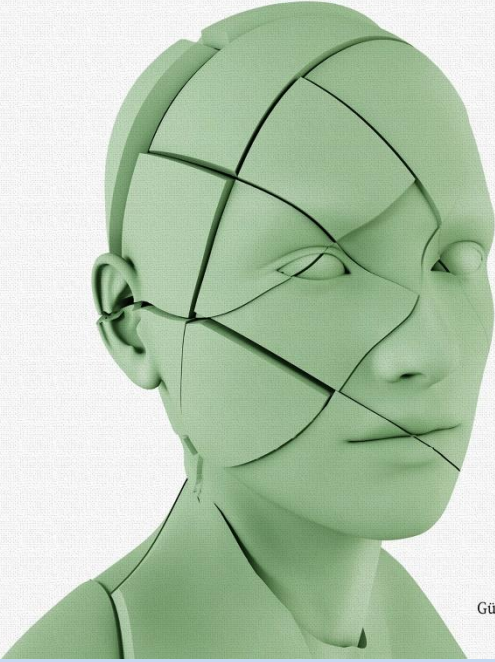
KAYNAKLAR

- Aksoy, Nazan (1996). "Yeni Eleştiri". *Eleştiri ve Eleştiri Kuramı Üstüne Söylemler*. Haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Düzlem Yayınları, s. 15-28.
- Bruns, Gerald (2001). *Antik Hermenötik*. Çev. İhsan Durdu. İstanbul: Yeni Zaman Yayınları.
- Collini, Stefan (2003). "Giriş: Sonlu ve Sonsuz Yorum". *Yorum ve Aşırı Yorum*. Haz. Umberto Eco, Çev. Kemal Atakay. İstanbul: Can Yayınları, s. 11-32.
- Culler, Jonathan. "Yorumun Ötesinde". Çev. Ahmet Kocaman. *Kuram Dergisi*, 1994, s. 62-68.
- de Man, Paul (2008). "Amerikan Yeni Eleştirisinde Biçim ve Maksat". *Körlük ve İçgörü*. Çevirenler: Ferit Burak Aydar ve Cem Soydemir. İstanbul: Metis, s. 50-65.
- de Man, Paul (2008). "Biçimci Eleştirinin Çıkmazı". *Körlük ve İçgörü*. Çevirenler: Ferit Burak Aydar ve Cem Soydemir. İstanbul: Metis, 2008, s. 260-278.
- Filizok, Rıza (2013). "Metin Analizi ve Mehmet Kaplan". *Mehmet Kaplan*. Editörler: İnci Enginün ve Yakup Çelik. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 335-352.

- Gadamer, Hans-Georg (2010). "Metin Sorunları". *Çağdaş Filozoflarla Söyleşiler, Kıta Felsefesi Tartışmaları*. Haz. Richard Kearney, Çev. Hüsamettin Arslan. İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 195-223.
- Gadamer, Hans-Georg (1980). "The Eminent Text and Its Truth, *The Bulletin of the Midwest Modern Language Association*. Vol. 13, No. 1, pp. 3-10.
- Heidegger, Martin (2002). *Sanat Eserinin Kökeni*. Çev. Fatih Tepebaşılı. Ankara: De ki Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2004). *Şiir Tahlilleri I Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2008). *Şiir Tahlilleri II Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2018). *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Merleau-Ponty, Maurice (2012). *Göz ve Tinç* Çev. Ahmet Soysal. İstanbul: Metis Yayınları.
- Okay, Orhan (2011). "Bir Edebiyat Disiplini Kurucusu: Mehmet Kaplan". *Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 267-274.
- Palmer, Richard (2008). *Hermenötik*. Çev. İbrahim Görener. İstanbul: Ağaç Kitapevi.
- Tatar, Burhanettin (2014). "Edebî Hermenötik". *Din, İlim ve Sanatta Hermenötik*. İstanbul: İSAM Yayınları, s. 39-75.
- Wellek, Rene ve Austin Warren (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. Çev. Ahmet Edip Uysal. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Wimsatt, William Kurtz ve Monroe Curtis Beardsley (1954). "The Affective Fallacy". *The Verbal Icon, Studies in the Meaning of Poetry*. Kentucky: University of Kentucky Press, s. 21-40.
- Wimsatt, William Kurtz ve Monroe Curtis Beardsley (1954). "The Intentional Fallacy". *The Verbal Icon: Studies in the Meaning of Poetry*. Kentucky: University of Kentucky Press, s. 3-20.
- Yahya Kemal Beyatlı (2020). *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yahya Kemal Beyatlı (2004). *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul: YKY.

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktag Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

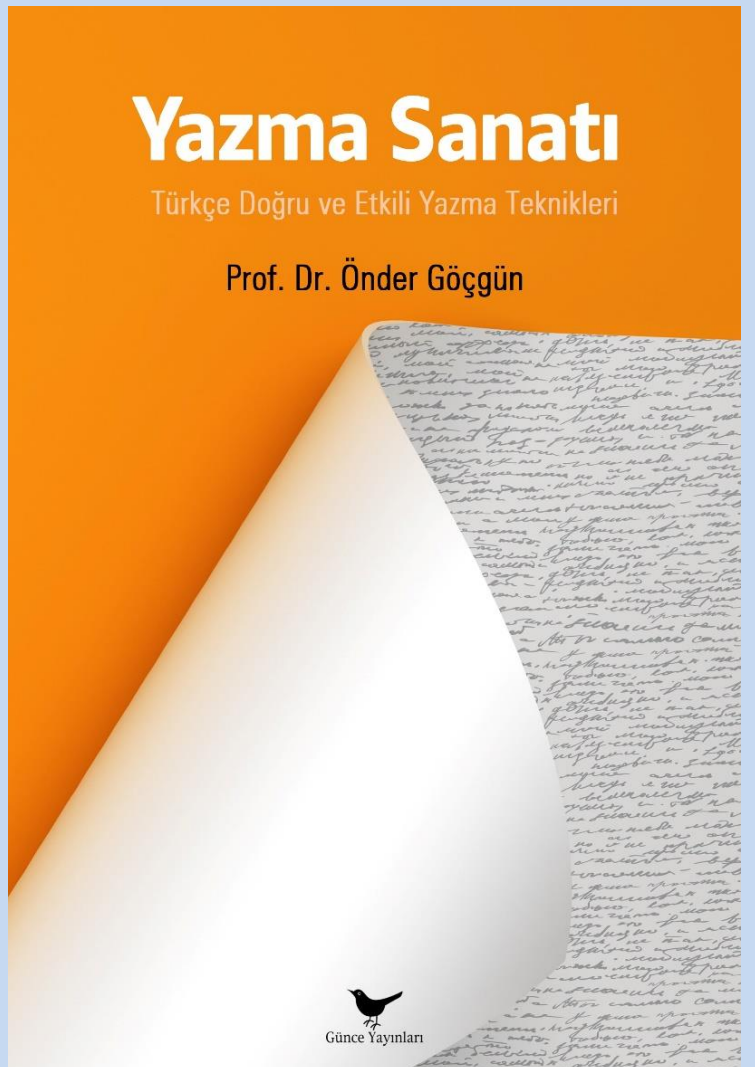

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göğün

Günce Yayınları